

ИЛИЯ БЕШКОВ

ПОЛСКИЯТ ПЛАКАТ

chitanka.info

Не исках да вземам думата, но с изказванията на другарите работата от минута на минута става все по-драматична.

Не съм бил в изложбата на нашия плакат и не зная дали ще отида, защото недостатъците, казани за него, са и в мен самия; защото и аз не съм далеч от плаката. В нашата Академия го изучаваме и аз също съм ангажиран с тая работа. Но впечатлението ми от изложбата на полския плакат е следното:

Отдавна не бях виждал внос на изобразителни творби и отначало това ме развесели — аз между другото не съм много весел. Събуди ми се радостта, порадвах се — не че ме интересуваше какво рекламират. Радвах се на плаката, защото съм навикнал да се радвам на художествени произведения, независимо от идеите, които се рекламират. Ако е до идеи, аз имам толкова идеи, че се състарих. И не че не са ми ясни — ясни са ми, но става дума за тяхното изявяване.

По повод на идеите какво можем да кажем! Как да се спрем на улицата пред едно толкова ефектно плакатче и да влезем в непосредствен, интимен разговор с него, да се поучим в края на краищата, после пет или десет минути, а после — както казва другарят Стаменов — и 10 години, и 20 години да продължим нашия разговор с него? Защото ако не е радостен плакатът, ние няма да се спираме и да беседваме с него. Това е между впрочем съществената задача на плаката, а не както се иска на мизантропите: на всяка цена да изнасилим човека, да му вмъкнем една страшна идея (която той вече евентуално си я има, пък може да я получи и по друг път) и да направим движението по улицата трудно, мъчително.

Аз се радвах, когато дойдох тук и това трая час. След това размислих седнал, след това се опечалих. Защо се опечалих? Защото направих сравнение с нашата действителност. Аз съм по своему патриот и трябва да изживея, да заплатя радостта с нужна скръб. Но не мислех, не ми дойде на ума да ругая, нито да обвинявам. Помъчих се да си обясня радостта, която ми идва от този плакат.

Аз никога не съм бил в Полша, но изведнъж се почувствувах именно в Полша. Нямам представа за Полша, но се почувствувах в улиците ѝ, в апартаментите ѝ, в кухните ѝ, в заводите ѝ, в душата на Полша. Какво ще рече това? Ще рече, че съм гостувал на творческата личност във Варшава. И тая близост е същественото, характерното за плаката. Защото той си остава изкуство и една реалност — такава,

каквато ние я разбираме. Изкуството се ражда от изкуство, волът от вол, телето от теле! (*Оживление.*) И аз се радвам на този плакат като изкуство, защото той, доколкото съм компетентен, съдържа в себе си всички принципи на изобразителното изкуство. Никакво бездарие, никаква тъпота и никаква снизходителност не търпи този плакат. Той е завършен, той е пълен с истина. И тая истина е истина, която ни прави свободни като него... Той ме възнаграждава и аз ще му заплатя с благодарност, защото ме е освободил. С какво? Не със своята незадълбоченост, не със своето бездарие, а със своята компетентност. За плаката тая компетентност е в инвенцията — една дума, която ние забравихме, но без която ние не можем да живеем: дума, за която няма друг омоним или синоним и не може да се замени, нито пък обясни. Ние ще трябва да приемем тая дума с всичката ѝ условност, както приемаме и плаката. Защото той, макар да не е реализъм, е изграден по понятните закони на едно широко изкуство. Това е и музиката, това е и танцът, това е и ритъмът, това е и законът за цветовете, архитектурата, и всичко, каквото могат да постигнат и осъществят художниците на една отдавна развиваща се успешно нация — Полша.

Другарката Калчева нема достатъчно благоразумие да обясни точно какво значи културен народ и какво — некултурен народ. Тя може би сбърка. Не става дума за културата на народите — българския и полския, — защото аз неотстъпно стоя на позицията, че българският народ е много културен. Дори го смятам за най-културния. (Възгласи: „Браво!“ *Ръкопляскания.*) Той отдавна има покрив над главата си, отдавна съществува и носи — ха да не се увличам и казвам какво носи — носи много ценни неща, които в сравнение с другите народи стоят на завидна висота. Аз, разбира се, не искам да оскърбявам другите народи... Но въпросът е за нашия художник: дали той е достатъчно културен, дали той е излязъл от своето номадство, из своята немощ; дали се е свързал с традицията, дали той се е сдобил със свобода, за да стане творец? А никой — повтарям — не може да се сдобие с никаква свобода, ако няма компетентност. Нищо друго не може да го осигури в свободата освен компетентността. Нищо друго! Другото е анархизъм, разюзданост, съпътствувани винаги от бездарие и нахалство. Това са направили тия художници! Техният художнически капитал — специално в изобразителното изкуство — е толкова голям, че те правят своите плакати само от лихвите, за да не изразходват капитала. А не

като нас, които хвърляме всичко — и калта под ноктите си, — за да направим нещо. И с това именно ние обременяваме зрителя. Така си обяснявам аз защо поляците нямат нужда от Ян Матейко, за да направят плакат. Отвъд тия плакати аз виждам огромното им творчество; ала в самите плакати не е включен целият ум — те са остроумие, изворен ум. Защото няма смисъл целият ум да излезе на хартия по улиците! Ето, това е „мезюрът“, мярката, с която културният художник си служи! Те са взели всичко, което има в Полша: и боите, и формите, и това, и онова. А другото — онова за занаята, за пространството, за дистанцията или пък, както го наричаме: „поан дьо вю“ — гледната точка или миогледа — те го имат в толкова пълна форма, че ние изобщо трябва върху това да се замислим, а не да смятаме, че миогледът ни е станал социалистически миоглед и ни остава всяка нощ да се събираме и четем... Четем, а не можем да разберем, че миогледът е именно да видим нещата и света от определено място. Така художникът трябва да хваща миогледа. Това са направили и полските художници — това те правят отдавна и няма да спрат! Те и да искат — няма да могат да развалят плаката!

Чакайте! Чакайте, моля ви се! Тук положението става много отегчително. Като си казваме: „Дайте, другари, да се поучим“, давате ли си сметка за този сложен процес! От какво да се поучим?... Колкото се зарадвах, че това е полско, толкова изтръпнах, като си помислих: „Ами ако сменим имената и ги побългарим, какъв ужас ще настане!“ (Оживление.)

Второто е по-страшно от първото!...

Нямам и куража да ви препоръчвам пътищата и рецептите, нито пък да увеличавам работните дни и часове на хората. И това не мога да направя! Всичко туй, което гледаме, е климат. Това е небето, това са изпаренията на Полша от стотици години — това излиза и от ателиетата на художниците. Тези изпарения са повече от това, което ние казваме понякога: „Излез, блъсни си главата в реалността на живота и оттам ще извлечеш.“ Нищо няма да извлечеш, но ще си счупиш главата!... (Оживление.) Какво трябва да направим? Да се поучим ли, да крадем ли? Крадците не могат да получат никакво удовлетворение и се стесняват от другарите си. И понеже всички почваме да крадем, стеснението изчезва. В края на краищата, според

един негласен договор, гледаме се и се усмихваме, като че ли се питаме: „Кой повече е откраднал?“ (Смях.)

Ние никога не можем да направим такова нещо, но ние трябва да се замислим! Защото ще убием и радостта, която сме получили от тук. И нея ще убием! Точно така!... Подражанието е опустошение на всичко, което съществува. Ако искате да унищожите една красота, имитирайте я. Друг начин няма за нейното унищожение. Това е смъртоносен удар.

Разбира се, въздържам се да дам препоръки на нашите художници какво да правят. Първо — бих ги поуспокоил: да изпуснат малко от парата, за да могат по-спокойно да се отнесат към този проблем и да изучат добре занаята. Да се свържат с изкуството, да заживеят по-сериозно и по-искрено от него. И ще кажа: да повярват в изкуството, да му се доверят, дори — тая вяра да прерасне до лудост! Това е абсолютно необходимо. Аз рядко виждам хора, които да вярват в изкуството. Те вярват повече във възможностите покрай това изкуство да стане нещо. Това е всичко!

Нека търпеливо, бавно и съзнателно да изчакаме нашето развитие, та когато изпратим наши плакати в Полша, там да изживеят същата радост, каквато ние изживяваме от техните. С това свършвам! (Възгласи: „Браво!“ . *И продължителни ръкопляскания.*)

9 декември 1954

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.